

# En norsk jubilæumsbog med perspektiver

Af Anders Ørom

Anmeldelse af: **Mer enn bøker : SBIH 50 år : jubileumsskrift/redigert av Hans Eirik Aarek. - Oslo : Statens bibliotek- og informasjonshøgskole, 1990. - 188 s. - ISBN 82-579-0018-4**

I 1990 fyldte Statens bibliotek- og informasjonshøgskole 50 år. I den anledning har skolen udgivet "Mer enn bøker", en samling artikler, der afspejler *nogle* af de faglige aktiviteter og positioner på skolen. Det er et aktuelt jubilæumsskrift - overvejende artikler, der skriver sig ind i debatten på tærsklen til 90'erne.

Forordet afslører ikke efter hvilke principper forfatterne og de behandlede emner er valgt. Jeg nævner dette af to grunde. For det første er jeg overrasket over, at *nogle* klassiske biblioteksfaglige områder (klassifikation/indeksering, bibliografi, informationsgenfindning, bibliotekernes interne organisation) og dertil knyttede teorier på det nærmeste ikke er behandlet. For det andet havde jeg ikke forventet, at humanistiske og samfundsvi-

denskabelige tilgangsvinkler præsenterede sig så markant.

Artiklerne kan grupperes i nogle kategorier:

- historisk orienterede (Tor Henriksen: Bibliotekarutdannelsen i Norge; Øivind Frisvold: Gratisprinsippet før og nå).
- kulturformidlingsorienterede med inspiration fra receptionsforskning, litteratur- og sprogdannelsesteori (Kari Skjønberg: Lesere og forfattere i barne- og ungdomslitteratur; Jofrid Karner Smidt: Tekst og bruker. Om recepsjonsforskning og bibliotekarutdanning; Cecile Naper: "Ord i mund og skrift i bog skal vor ungdom lære").
- undersøgelsesbaserede (Jon Anker: Jubileumsskullet ved SBIH : Hvem er de - hvorfor går de her - hvordan trives de?; Ragnar Audunson: Ungdommens informationsbehov : Resultater fra en delundersøgelse ved Holmia-prosjektet; Kari Gulbraar: Undersøkelse af Høgskolestudenters litteraturbruk).
- informationsvidenskabelige (Arne Krokan: Informasjon som strategisk ressurs - de negli-

- sjerte grunnlagskunnskapene; Per Ongstad: Grafteoretisk modell av siteringsnett).
- samt en artikkel om bibliotekskatalogen (af Inger Cathrine Spangen).

*Tor Henriksens* artikkel, der indleder bogen, er naturligt nok institutionelt orienteret og fortæller historien om *udviklingen* af *SBIH* i forlængelse af forhistorien, der går tilbage til 1907. Artiklen giver en status over, hvor langt skolen er nået i 1990, og diskuterer de problemer, der er forbundet med en interesse for studier på hovedfagsniveau ud over det etablerede studium inden for informationskundskab (et velvalgt ord) og edb. I denne forbindelse havde det været spændende at se *SBIH's* aktuelle planer og fagprofil i sammenhæng med planerne om en (eller flere opdelte?) bibliotekaruddannelser i Nordnorge.

Den anden historisk orienterede artikkel, skrevet af *Øivind Frisvold*, tager udgangspunkt i den aktuelle debat om gratisprincippet og bevæger sig dernæst ind i en spændende (og lidt essayistisk) kortlægning af gratisprincippet's historiske og ideologiske forudsætninger. Vi føres tilbage til Oplysningstiden, hvor det "behovsprøvede" gratisprincip (fattige folk skulle kunne låne uden at betale) institueres næsten samtidigt med almuebogsamlingerne og vi får et indblik i Henrik Wergelands bibliotekstanker. Og videre op gennem historien. Det mindst belyste er de sidste 20 år. *Frisvold* formulerer - i forlængelse af den oplysningstradition, han har fremstillet - sin konklusion således:

"Betydningsfulle bibliotekreformatorer som Henrik Wergeland, Eilert Sundt og Haakon Nyhuus hadde ingen betenkeligheter med å la folkebibliotekene forsvare sin plass gjennom et så bredt og allsidig tilbud som mulig. I deres bibliotek var det plass til det som i dag blir kalt "myke verdier", - det som i praksis er folkebibliotekenes kulturformidling og allmenne litteraturlstilbud." (side 43)

"Bibliotekene har en god vare - og store potensielle brukergrupper. Fremtidens folke-

bibliotek bør utvikle seg til å bli kompetansesentra, som også har plass for følelser og tanker. Først da kan vi snakke om *folkebibliotek*, som skal betales av alle, og derfor være gratis for alle." (side 43).

*Kari Skjønberg* stiller spørsmålet: "hvilke forventninger har vår tids barn i møtet med en bok, og forfatteren i møtet med leseren?" Hendes overvejelser under besvarelsen af spørsmålet henter i høj grad begreber og stof fra receptionsteori. Artiklen er bygget op om tre centrale begreber: tekstens "tomme steder", tekstens koder og identifikation. De to førstnævnte begreber er centrale i forhold til forfatteren, der dels må vide noget om sin (implicitte) læsers kundskaber og erfaringer, d.v.s. læserens basis for medskabende at "udfylde" de "tomme steder", dels må vide noget om den (implicitte) læsers kendskab til de "litterære spilleregler", koderne, for at kunne skrive sig ind i læsernes erfarings- og forventningshorisont. Det tredje begreb, identifikation, - eller rettere forestillingen om identifikationsmulighedens centrale betydning for børne- og ungdomslæsere behandles kritisk. Det er underforstået, at kravet om identifikationsmulighed er trukket for langt, hvilket kan medføre en indskrænkning af læsernes (og vel også forfatterens) muligheder.

"Både voksne og barn kan godt lese om, engasjere sig i og være opptatt av personer, forhold, situasjoner, miljøer de nettop *ikke* kan identifisere sig med." (side 72).

Behandlingen af identifikationskravet er et led i en kritisk forholde sig til konventionelle opfattelser af, hvad det passer sig at læse for børn og unge. Med udgangspunkt i receptionsteori fører *Skjønbergs* overvejelser til en mere åben og mindre "dogmatisk" opfattelse af forholdet mellem forfatter og (børne-) læser.

Også *Jofrid Karner Smidt* bevæger sig på det ræsonnerende, begrebsmæssige niveau og tager udgangspunkt i receptionsteori. Hendes centrale spørgsmål er: hvilke kundskaber skal vi prioritere

og hvilket teoretisk fundament skal vi bygge undervisningen på med hensyn til at uddanne de studerende til formidlere af tekster (i bred forstand: skreven tekst, billede, lyd)?

Artiklen fokuserer på (skøn)litteraturundervisningen, men har det brede sigte, som besvarelsen af det centrale spørgsmål lægger op til. Det medfører, at hun forsøger at lægge et helhedssyn på æstetiske og sagfremstillende tekster. De grundlæggende beskrivelses-, analyse- og vurderingsfærdigheder betragtes som værende de samme uafhængigt af teksttype. Det samme gælder vurderingskriterier. Specielt hvad vurderingskriterier angår mener jeg, at *Jofrid Karner Smidts* fremstilling er for præget af udgangspunktet i skøn-litteratur (vurderingskriterierne mangfoldighed, helhed og intensitet).

Nogle afsnit i teksten gennemgår receptionsforskningens interessefelter via gennemgang af nøglebegreber hos nogle litteratur(receptions)forskere:

- for det første: teksten og hvilke strukturer i den, der inviterer til forskellige tolkninger og læsemåder (Wolfgang Iser)
- for det andet: læserens kulturelle forudsætninger og hvorledes disse påvirker læserens opfattelse af teksten (Stanley Fish)
- og for det tredje: individet/de processer i den menneskelige hjerne og psyke, der "styrer" teksttiltagelsen (Norman Holland)

*Karner Smidts* første konklusion er, at en tekstteori (relevant for bibliotekaruddannelsen) må kombinere/integrere tilgangene i de 3 ovennævnte interessefelter. Hendes anden konklusion er, at der må tilføjes en ny dimension i den teoretiske ramme, nemlig læserens aktuelle projekt, søgen eller interesse, som er relevansbetingende.

Jeg kunne have ønsket mig, at disse overvejelser var ført videre og konkretiseret noget mere (hvordan kan dette projekt realiseres i undervisningen?).

*Cecilie Naper* har den funktionelle analfabetisme som omdrejningspunkt for - i sidste instans -

biblioteks- og kulturpolitiske overvejelser. Udgangspunktet for overvejelserne er, at kravene (i det moderne samfund) til sprogbeherskelse, formidlingsevne, informationstilegnelse og selvstændig tænkning øges. Dette er specielt et problem for "bogdropper" ungdommen, de sprogfattige. Ræsonnementerne, der fører til de bibliotekspolitiske konklusioner, er blandt andet

- at læsning af skøn- og faglitteratur potentielt er udviklende på en række områder, herunder den sporlige kompetence.
- at folkeoplysning i folkebibliotekssammenhæng må henvise til de sprogfattige, der også har behov for udvikling af nogle med sprogbeherskelse sammenhængende kompetencer.
- at dannelse/almene kompetencer har en nytte, der tabes af syne i den aktuelle "resultatorienterede" politik, der satser på specialkundskaber og videregående kompetencer for de få, samt på de områder, der står "nærmest kasseapparatet."

*Cecilie Napers* konklusion er (om end ikke helt direkte formuleret), at folkebibliotekerne skal lægge vægt på almindelse og almen kompetenceudvikling.

De undersøgelsesbaserede artikler koncentrerer sig først og fremmest om formidling af undersøgelsesresultater, i mindre grad om metodiske problemer og teoretiske overvejelser samt bud på forklaringer af undersøgelsesresultaterne. Den mest reflekterede på disse punkter er *Ragnar Audunsons*. *Audunsons* undersøgelse er en "knopskydning" på det større Holmlia-projekt, en undersøgelse af informationsbehovet hos ungdomsskoleelever i 7.-9. klasse. Undersøgelsens problemstilling indkredses gennem inddragelse af teoretiske overvejelser over informationsbehov og fremlæggelsen af undersøgelsesresultaterne er fulgt af overvejelser og forklaringer. Endvidere peger konklusionerne på, hvad der kan gøres for bedre at imødekomme de unges informationsbehov.

*Jon Anjers* artikel er baseret på en spørgeskemaundersøgelse, som de førsteårstudenter har lavet som led i et kursus i undersøgelsesmetodik og

statistik. Undersøgelsens genstand er dem selv, deres motivation for at starte på uddannelsen, deres forudsætninger og deres oplevelse af uddannelsen. Noget af det, de kendetegner jubilæumskuldet, er:

- at andelen af ældre studerende er højere end tidligere
- at de studerende i mindre omfang end tidligere har forudgående bibliotekserfaring,
- at de vigtigste motivationer for at søge ind på SBIH var (nævnt i faldende rækkefølge): interesse for bøger, ønske om en erhvervsrettet uddannelse, ønske om at blive biblioteker, interesse for at arbejde med mennesker. (Ønske om at arbejde med information rangerer lavt).
- at udbyttet af skolens undervisning i høj grad står mål med forventningerne.

I artiklen ville det have været spændende med nogle bud på forklaringer af de forhold, der karakteriserer jubilæumskuldet. Blandt andet: hvorfor slår de seneste års ændringer af SBIH's profil (udadtil) tilsyneladende så lidt igennem i de studerendes (implicitte) opfattelse af, hvad det er for en profession, der venter dem?

*Kari Gulbraars* artikel præsenterer resultater fra en bred undersøgelse af høgskolestuderendes litteraturbrug. De høgskolestuderende er delt i 4 grupper af fag,: 1. sundheds- og socialfag, 2. pædagogikfag, 3. informationsfag (SBIH og journalisthøgskolen) og 4. administrations-, teknik- og økonomifag.

"Info-studerterne" er bl.a. karakteriseret ved

- at de i mindre grad end de studerende inden for sundheds- og socialfag samt pædagogikfag læser supplerende litteratur,
- at de er den gruppe, der i mindst omfang bruger edb-søgning,
- at de bruger forholdsvis megen tid på gruppe- og projektarbejde samt på mindre opgaver.

Specielt det begrænsede omfang af "info-studerendes" edb-søgning er overraskende for forfatteren, der ikke - trods ønsket om det - kan finde en dækkende forklaring på det.

Efter min opfattelse er det lidt af et problem, at præsentationen af undersøgelsen i ret stor udstrækning lukker sig om undersøgelsens lidt snævert definerede univers, inden for hvilket den er ret detaljeret og informativ.

"Informasjon som strategisk ressurs - de neglisjerte grunnlagskunnskaperne" af *Arne Krokan* indeholder dels en analytisk gennemgang af informationsbegreber og grundlæggende informationsteori, dels afsnit om informationsøkonomi.

Et af udgangspunkterne er, at det ikke mere er teknologien, der er hovedhindringen for at udvikle effektive informationssystemer, det er derimod den begrænsede forståelse af de fænomener, vi arbejder med, altså spørgsmålet om, hvad information er. Besvarelsen af dette spørgsmål er altså grundlæggende for udviklingen af informationssystemer. Problemet kommer også til udtryk i den manglende fælles opfattelse af, hvad information er, de mange forskellige måder at bruge ordet information på. Efter at have gennemgået en række informationsbegreber (med brug af Wersig's systematisering), går Krokan over til implicit at bruge et formelt og instrumentelt informationsbegreb; han har brug for at kunne *måle* informationsværdi i *den* informationsøkonomiske sammenhæng, hvis principielle problemer artiklen beskæftiger sig med.

Bogens sidste artikel af *Per Ongstad* "Grafteoretisk model av siteringsnet" har jeg kun delvis været i stand til at forstå. Den drejer sig om at udvikle en teorimodel for citationsanalyse (herunder bibliografisk kobling, cykling og co-citering). Denne teorimodel hentes fra grafteori, som appliceres på analyse af citationsnes.

Inger Cathrine Spangen: "Bibliotekskatalogen - en innfallsport til samlingen, også for barn?" er en artikel, der diskuterende sætter fordele og ulemper ved henholdsvis traditionelle og edb-baserede kataloger, sat overfor hinanden og specielt vurderet i forhold til børn. Artiklen trækker på danske undersøgelser (dog ikke de nyeste fra Aabenraa!) vedrørende børns brug af katalogen, og antager af

undersøgelsesresultaterne kan overføres på norske forhold. Artiklen er solidt forsigtig mht. nye katalogformer i den fremtid, der allerede er nutid.

En norsk jubilæumsbog med perspektiver - blev valgt som titel for anmeldelsen. Nogle af perspektiverne er måske lidt for åbne, andre lidt for snævre; men det *er* en perspektivrig jubilæumsbog.